

охорона, зумисне приставлена для охорони „об’єкта”, „не бачила”...

2003 р. за нез’ясованих обставин згоріла церква святого Миколи в Нагуєвичах, пов’язана з родом І. Франка; загинули й меморіальні речі, стосовні до Каменяря.

150-ту річницю від народження Івана Франка (2006) музей зустрів відновленою експозицією меморіального будинку, створеними кімнатами дружини Івана Франка та дітей, а також новою літературною експозицією в будинку А. Ув’єри, за художнє оформлення якої працівників Львівської академії мистецтв відзначено обласною премією ім. Олени Кульчицької. Премію ім. Святослава Гординського здобула і Віра Бонь — за ілюстрований путівник „Будинок-музей Івана Франка у Львові” („Каменярь”, 2008).

Сьогодні в Музеї І. Франка працює 44 особи. Немає жодного музею в Західному регіоні України, у створенні експозицій якого вони не брали б участі. Працівники музею спричинилися і до створення музеїв С. Крушельницької та М. Грушевського у Львові, які стали самостійними, сотні кімнат-музеїв при школах і гімназіях... Музей — єдиний серед літературних і літературно-меморіальних музеїв України, що видає науковий журнал („Науковий вісник музею Івана Франка у Львові”).

Разом із Львівським національним університетом ім. І. Франка видали десятитомну монографію Р. Горака і Я. Гнатова „Іван Франко” (це перша спроба наукової біографії письменника).

Музей проводить франківські акції, зокрема „Дні пам’яті Івана Франка”. Крім поминальної відправи, відбуваються церковна і громадська панахида на могилі І. Франка, хтось із видатних митців, учених виступає з доповіддю.

Слово про Каменяря виголошували Дмитро Павличко, Роман Іваничук, Тарас Салига, Іван Денисюк, Микола Ільницький, Ігор Калинець, Валерій Шевчук. На могилі поета декламують вірші найвидатніші виконавці Франкових творів (народні артисти України Святослав Максимчук і Богдан Козак, заслужений артист України Юрій Брилинський).

Закінчується святкування в одному з містечок або в котромусь із сіл, де свого часу бував Іван Франко. Такі заходи проведено в Лолині, Вовкові, Кунині, Вовчухах, Городку, Жовтанцях, Болахові, Миклашеві, Новій Скваряві та Завадові.

А в день народження Івана Франка — свято з такою простою назвою „Прийдімо до Франка”.

Ідімо ж до нього разом!

Роман ГОРАК

СТЕПАН ПОСАЦЬКИЙ

(До 100-річчя від народження)

Родовід Степана Посацького починається з Гуцульщини. Дід — Іван Посацький — народився 1841 р. у Рахові (нині Закарпатська обл.) і був учителем, батько — Лев Посацький — у с. Стецеві біля Снятина (нині Івано-Франківська обл.) у Східній Галичині. Лев Посацький (1878—1951) здобув юридичну освіту у Львові та Відні з правом праці у нотаріальних конторах. Він одружився з Іванною Губчак (донькою отця Ігнатія Губчака) з Калуша 1910 р. У пошуках праці їм довелося переїхати у Західну Галичину. Тут, у містечку Ліманова (південно-східні околиці Кракова) у Лева Посацького та Іванни Посацької (1880—1963) 9 січня 1911 р. народився син Степан.

Напередодні Першої світової війни Лев Посацький влаштувався на роботу в канцелярію нотаріуса Телесницького у Делятині, куди й сім’я переїхала. З початком війни його призвали до 36-го Коломийського полку крайової оборони у Делятині. Восени 1918 р., після служби в Угорщині, Чехії та на Волині Лев Посацький повернувся до Делятина, а 1919 р. сім’я — у Ліманову. Однак довелося шукати роботи у м. Ряшеві (Східна Галичина), куди 1920 р. родина Посацьких переселилася. 1929 р. Степан Посацький закінчив там гімназію і мав намір продовжувати освіту. Оскільки у тодішній Польщі українцям чинилися всілякі перепони у здобутті вищої освіти, то багато українців-галичан шукали можливостей на-

вчатися у вищих навчальних закладах інших міст і країн.

1922 р. у пресі Галичини з’явилися оголошення про можливість навчатися у Вищій технічній школі у Данцігу (тепер Гданськ у Польщі), яка мала статус політехніки. Система навчання та іспитів у Данцігській політехніці була розрахована на серйозного і свідомого своєї мети „пруського студента”. Не було вступних та обов’язкових іспитів по завершенні того чи іншого лекційного курсу наприкінці семестру. Для здобуття диплому інженера треба було скласти два іспити: т. зв. вступний або попередній і дипломний¹. До складання першого іспиту допускалися ті студенти, які прослухали визначені лекційні курси і виконали практичні завдання протягом перших чотирьох семестрів. Склавши цей іспит, студент ставав кандидатом інженерії чи кандидатом механіки, що загалом відповідало освітньому ступеневі бакалавра в американській вищій школі. Протягом наступних чотирьох семестрів студент відвідував лекції і виконував практичні завдання зі спеціальних дисциплін згідно з обраною спеціальністю і міг бути допущений до кінцевого іспиту за умови виконання дипломної роботи на задану тему. Після прийняття комісією дипломної роботи студент допускався до іспиту і після успішного його складання здобував титул дипломованого інженера (Diplom-Ingenieur)².

¹ Пропам’ятна книга данцігерів. Історичні нариси та спомины колишніх студентів Політехніки Вільного Міста Данцігу 1921—1945 / За ред. В. Шиприкевича.— Філадельфія; Торонто; Нью-Йорк, 1979.— С. 28.

² Там само.— С. 28.

У Данцігській політехніці більшість студентів були німцями, кожен з яких належав до „студентської корпорації“, тобто громадського об'єднання, сформованого за основними зацікавленнями його членів — політичними чи релігійними угрупованнями, спортивними чи мистецькими об'єднаннями. Кожна корпорація мала свої барви, уніформи гусарського крою та кольорові кашкети³.

Українські студенти 1922 р. організували свою корпорацію під назвою „Основа“, згодом формуються корпорації „Чорноморе“, „Галич“, „Зарево“⁴. До корпорації „Чорноморе“ під час навчання у Політехніці належав Степан Посацький⁵.

С. Посацький склав перший іспит 1932 р. і став кандидатом інженерії, 1935 р. склав дипломний іспит на будівельному факультеті Технічної вищої школи Вільного міста Данціга за спеціальністю „залізобетонні конструкції“ і здобув диплом інженера-будівельника⁶. Спочатку він працював на дрібних будівельних об'єктах у Ряшеві, а також 1937 р. у Кооперативі інженерських робіт (КІР) у Львові⁷. Після кількох років праці на невеликих будовах 1938 р. став керівником робіт на будівництві аркового залізобетонного автошляхового моста на р. Віслок у містечку Стрижів південніше Ряшева, а згодом — на будівництві споруди головної пошти у Ряшеві (будівлі збереглися донині).

1941 р. С. Посацький одружився з Ольгою Кушнір, донькою греко-католицького священика Євстахія Кушніра з с. Гориці поблизу Сеняви (повіт Пшеворськ). Сім'я проживала тоді у Ряшеві разом з батьками С. Посацького. Батько — Лев Посацький — працював нотаріальним перекладачем.

1944 р. у Ряшеві почалася післявоєнна відбудова, однак для українців знову виникли труднощі з працевлаштуванням, цього разу у новоповсталій Польській Народній Республіці. Аж у 1945 р. С. Посацький обійняв посаду інженера-виконроба у Державному підприємстві відбудови залізниць у Тарнові, де працював до червня 1946 р. Тоді його разом з родиною під час Операції „Вісла“ переселили з Польщі до Радянського Союзу.

Після переїзду до Львова Степан Посацький з липня 1946 р. працював у Технологічному інституті будівельних матеріалів, звідки у 1949 р. перейшов до Львівської політехніки на посаду асистента кафедри нарисної геометрії і графіки.

З 1952 р. працював старшим викладачем кафедри опору матеріалів, у 1955 р. захистив кандидатську дисертацію на тему „Тиск під квадратним штампом, що лежить на пружному півпросторі“ під керівництвом академіка М. Леонова⁸. 1961 р. йому надано звання доцента кафедри опору матеріалів.

Постійно вдосконалюючи методику викладання опору матеріалів, він опрацьовує і публікує курс лекцій з опору матеріалів⁹, а згодом готує підручник „Опір матеріалів“ для студентів загально-технічних факультетів, який вийшов 1963 р.¹⁰, друге видання — у 1973 р.¹¹ На той час підручник був новаторським з методичного погляду, у ньому була застосована впроваджена в СРСР у 1963 р. міжнародна система одиниць. Крім того, обидва видання опубліковані українською мовою.

З 1964 по 1976 р. С. Посацький обіймав посаду декана загальнотехнічного факультету Львівської політехніки. Активно впроваджував нові методи освіти, зокрема, читав цикл телевізійних лекцій на Львівському телебаченні, за його сценарієм було випущено навчальний кінофільм¹². З 1966 по 1971 р. — завідувач кафедри опору матеріалів. У 1971—1985 рр. Посацький працював професором кафедри опору матеріалів, яка як загальнотехнічна входила до складу інженерно-будівельного факультету. Кафедра була базовою у регіоні: постійно проводилися наукові та методичні семінари, читалися проблемні лекції, відбувалися наукові конференції. На кафедрі під керівництвом С. Посацького виконувалися госпдоговірні науково-до-

Степан Посацький

слідні роботи на замовлення Львівського автобусного заводу, заводів „Автонавантажувач“ та „Львівсільмаш“, спрямовані на зниження металомісткості автотранспортних машин і механізмів.

Степан Посацький відзначався широкими загальнокультурними зацікавленнями, крім української, вільно розмовляв польською, німецькою та англійською мовами. Цікавився малюванням та фотографією, наприкінці 1950-х років освоїв процес кольорової фотографії. Захоплювався тенісом, входив до складу львівської команди ветеранів, брав участь у змаганнях спортивного товариства „Наука“¹³.

У 1957 р. С. Посацький, Ю. Величко, Ю. Воробкевич організували краєзнавців і здійснили двадцятиденну подорож на байдарках річками Горинь,

³ Пропам'ятна книга... — С. 29.

⁴ Там само. — С. 33, 48, 60.

⁵ Там само. — С. 151—152, 154.

⁶ Die Technische Hochschule der Freien Stadt Danzig erteilt durch diese Urkunde Herrn Stefan Leon Posacki aus Limanowa den Grad eines Diplom-Ingeniers er hat gemak der Diplom-Prüfungsordnung vom 1 April 1932 die Diplom-Hauptprüfung der Abteilung für Bauingenieurwesen in der Richtung für Eisenbetonbau abgelegt mit dem Gesamtergebnis bestanden. Danzig-Langfuhr, den 28. Mai 1935.

Der Rektor

Der Dekan

⁷ Личный листок по учету кадров. 1975 р.

⁸ Посацький С. Л. Давление под квадратным штампом, лежащим на упругом полупространстве / Автореф. дис. ... канд. техн. наук. — Львов, 1954. — 15 с.

⁹ Посацький С. Л. Курс лекцій з опору матеріалів. — Львів, 1959. — Ч. 1. — 338 с.

¹⁰ Посацький С. Л. Опір матеріалів. — Львів, 1963. — 360 с.: іл.

¹¹ Посацький С. Л. Опір матеріалів. — Львів, 1973. — 403 с.: іл.

¹² Посацький С. Л. Сценарій для учбового кінофільму „Складний опір“. — К., 1965 (Машинопис).

¹³ Степан Львович Посацький. 1911—1985. Біобібліографія вчених Львівської політехніки. Випуск 37. — Львів, 2005. — С. 30.

Прип'ять і Дніпро (від Рівного до Києва), що на той час було помітним досягненням у туризмі¹⁴.

Разом зі Степаном Посацьким на будівельно-му факультеті Львівської політехніки впродовж 1950—1980-х років працював Андрій Рудницький, який у спогадах 2004 р. писав, що вчений належить до того покоління спадкоємної української галицької інтелігенції, що залишила в найновішій історії України вагомий слід та відіграла у суспільстві особливу роль. Але цьому поколінню довелося працювати і діяти в надзвичайно складних умовах... Принципово важливе значення має роль галицького покоління ровесників Степана Посацького в естафеті формування українського громадянства. Це було покоління, яке добре розуміло своїх польських та австрійських ровесників, а також розуміло спосіб діяльності, заведений тоді серед радянської інтелігенції, але це покоління відрізнялося від них і від радянської професури.

Вагоме значення має роль Степана Посацького в естафеті формування післявоєнного українського наукового громадянства. Студенти, які в нього тоді вчилися, здобували не лише технічні знання, але й формували світогляд та європейське виховання.

Степан Посацький відіграв надзвичайно важливу роль у реальному здійсненні мовного та громадянського переходу, що відбувався у Львівській політехніці. Їх від початку було декілька. Насамперед обличчя Політехніки формувала німецькомовна, австрійська професура. Потім її місце зайняло польськомовне навчання. Згодом, після Другої світової війни, в радянських умовах домінуючу позицію у навчальному процесі Львівської політехніки зайняла українська та російськомовна професура, відповідно й українська та російська мови. В тих обставинах С. Посацький перебуває поміж довоєнною та післявоєнною професурою та мовами навчання. Студентський та викладацький склади Львівської політехніки були дуже різномірними. Це були здебільшого колишні радянські військові різних національностей, а також вихідці з Галичини та українці-переселенці з Перемишля, Лемківщини, Холмщини та Центральної Польщі.

Степан Посацький своєю діяльністю „залишив значний слід у розвитку та в перебудові Львівської політехніки в післявоєнний період”¹⁵.

Помер вчений 20 червня 1985 р., похований у родинному гробівці на Личаківському цвинтарі у Львові.

Ганна БАЙЦАР (ПОСАЦЬКА),
Богдан ПОСАЦЬКИЙ

ЧОРНОЗЕМ — НАЦІОНАЛЬНЕ БАГАТСТВО УКРАЇНИ

Чорноземи сформувалися під трав'янистими формаціями Лісостепу і Степу на лесах і лесоподібних суглинках. Це тип гумусових, кальцієвих, монтморилонітових ґрунтів складної і тривалої історії процесу ґрунтотворення: від ранніх гідроморфних — до сучасних автоморфних стадій розвитку водно-акумулятивних рівнин. Провідним в історії формування чорноземів був позитивний баланс біогенних речовин і космічної енергії, унаслідок чого в профілі утворилася система ґрунтових горизонтів ($Ho+N+Hrk+Hrk+P_k$), збагачених гумусом, зі значними запасами азоту, фосфору, калію, мікроелементів, що зумовлює оптимальний водно-повітряний режим, активні внутріґрунтові біологічні та біохемічні процеси. Величезні запаси потенційно активної хемічної енергії в гумусі є основою високої біологічної продуктивності чорноземів, їх здатності протистояти різним змінам екологічної ситуації і забезпечувати високу продуктивність фотосинтезу рослин¹.

Ми живемо в світі ґрунтів, яких налічується близько 300 видів. З-поміж них чорноземи займають найважливіше місце. Площа чорноземів світу становить 314 млн. га або 2,4 відсотка площі

всіх ґрунтів світу. Чорноземні ґрунти утворюють суцільні смуги або зони на Євразійському і Північноамериканському континентах. Великі масиви чорноземних ґрунтів є і в Південній Америці на території Аргентини та Уругваю, а також в Австралії. На Євразійському континенті чорноземи простягаються більш як на 10 тис. км від Відня до озера Ханки в Китаї.

Україна займає провідне місце в світі серед країн, на території яких поширені чорноземи. Чорноземи України становлять 27,8 млн. га, тобто 8,7 відсотка світових площ чорноземів, і є основним фондом отримання рослинницької продукції. На цих ґрунтах вирощується більша частина врожаю зернових культур, цукрового буряка, соняшнику, багаторічних плодових, ефіроолійних культур в Україні. Чорноземи становлять основну площу сільськогосподарських угідь України — 67,7 відсотка. Вони є найбільш освоєними ґрунтами, і потенційальні ресурси розширення орних площ у чорноземній зоні майже вичерпані.

У структурі чорноземних ґрунтів України переважають звичайні (10,9 млн. га), типові (6,2 млн. га) і південні (3,2 млн. га) чорноземи. Опідзолені та ре-

¹⁴ Довідка № 201. Видана гр-ну Посацькому С. Л. в тому, що ним в період з 6 липня 1957 р. до 27 липня 1957 р. здійснений водний туристський похід першої категорії труднощі учасником по маршруту Горинь — Прип'ять — Дніпро — Київ. Протяжність походу 824 км, в тому числі з подоланням природних перешкод 25 км, з 20 ночівками в польових умовах. Голова маршрутною комісії (підпи). Кругла печатка Львівської обласної ради спортивних товариств і організацій.

¹⁵ Степан Львович Посацький. 1911—1985. Біобібліографія...— С. 26—27.

¹ Позняк С. П. Чорнозем // Екологічна енциклопедія.— К., 2008.— Т. 3.— С. 368—369.